

Масленников Е.И.

Загородная Ю.А.

Одесский национальный университет имени И.И. Мечникова

ЛИДЕРСТВО КАК ФАКТОР РАЗВИТИЯ ИННОВАЦИОННОГО МЕНЕДЖМЕНТА

Резюме

В статье рассмотрены теоретические подходы к определению сущности лидерства как фактора развития инновационного менеджмента. Определены основные отличительные характеристики традиционного и инновационного лидерства, трансформационного и транзакционного лидерства. Предложено определение устойчивого инновационного лидерства.

Ключевые слова: лидерство, инновационный менеджмент, транзакционное лидерство, трансформационное лидерство, инновационное лидерство.

Maslennikov E.E.

Zahorodna Y.A.

Odessa I.I. Mechnikov National University

LEADERSHIP AS A FACTOR IN THE DEVELOPMENT OF INNOVATIVE MANAGEMENT

Summary

The article deals with theoretical approaches to the definition of the essence of leadership as a factor in the development of innovation management. The main differences between traditional and innovative leadership, transactional and transformational leadership are determined. The definition of sustainable innovation leadership is proposed.

Key words: leadership, innovation management, transactional leadership, transformational leadership, innovative leadership.

УДК 332.122.009.12:338.48(045)

Осипенко К. В.

Маріупольський державний університет

ФАКТОРИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТУРИСТИЧНИХ РЕГІОНІВ СВІТУ

У статті проаналізовано та теоретично обґрунтовано сутність туристичного регіону. Поглиблено та уточнено визначення поняття міжнародного туристичного регіону з урахуванням процесів глобалізації та регіоналізації світового господарства. Систематизовано фактори, що впливають на міжнародну конкурентоспроможність туристичних регіонів світу.

Ключові слова: фактор, туристичний потенціал, конкурентні переваги, конкурентоспроможність регіону, конкурентоспроможність міжнародного туристичного регіону.

Постановка проблеми. У сучасних умовах глобалізації світового господарства туристичний регіон постає як важливий суб'єкт економічних та політичних процесів різних ієрархічних рівнів регіонів. Перетворення окремих туристичних територій на стратегічних учасників світового господарства вимагає теоретичного осмислення поняття міжнародної конкурентоспроможності туристичного регіону.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз літератури дає змогу виявити значний інтерес до цієї проблематики. Зокрема, цим питанням присвячені праці вітчизняних та зарубіжних вчених. Серед науковців слід назвати таких, як М. Борушак, В. Кіптенко, В. Смолій, В. Федорченко, В. Цибух. Водночас недостатньо дослідженими залишаються питання, пов'язані з особливостями розвитку міжнародної конкурентоспроможності туристичної галузі, а також ключовими факторами впливу на міжнародну конкурентоспроможність туристичних регіонів.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Необхідно зосередитись на дослідженні сутності конкурентоспроможності регіону

з точки зору міжнародної економіки, оскільки, на нашу думку, є науково неправильним розглядати конкурентоспроможність туристичних територіальних утворень без узагальнення наукових поглядів на конкурентоспроможність регіону як суб'єкта конкуренції.

Мета статті полягає у дослідженні особливостей розвитку міжнародної конкурентоспроможності туристичної галузі та систематизації ключових факторів, що впливають на рівень міжнародної конкурентоспроможності туристичних регіонів світу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Традиційним визначенням є розуміння конкурентоспроможності регіону через його здатність перемагати у суперництві з іншими регіонами за залучення і створення нових факторів виробництва, забезпечуючи при цьому конкурентні переваги в економічному зростанні [5]. Тобто конкурентоспроможність території – це «здатність збільшувати або принаймні утримувати за собою частку ринків, достатніх для розширення і вдосконалення виробництв, для зростання рівня життя, для підтримки сильного і ефективного управління» [6, с. 180].

Подібною та цілком слушною є думка А. Лейзеровича, р. Кейтса, Т. Перріса та Дж.М. Хулса про те, що конкурентоспроможність регіону є одним із елементів та характерною ознакою сталого розвитку. Вони визначають конкурентоспроможність регіону як властивість активізувати потенційні можливості регіону, нарощувати та ефективно використовувати конкурентні переваги для забезпечення сталого розвитку регіону, а також впровадження нових досягнень науково-технічного прогресу у виробництво, довкілля та соціальну сферу регіону.

На наш погляд, найбільш точно та повне визначення терміна наводить І. Брикова, яка стверджує, що конкурентоспроможність регіону – це його здатність в умовах зовнішньої конкуренції на основі ефективного використання традиційних та створення унікальних ресурсів локального розвитку стимулювати підвищення продуктивності виробництва та рівня життя місцевого населення у довгостроковій перспективі [2, с. 33]. Таким чином, конкурентоспроможність регіону є сукупністю конкурентних потенційних можливостей, які характеризуються наявністю та виробництвом унікальних ресурсів, які дають змогу ефективно та оперативно конкурувати у зовнішньому світі задля досягнення позитивного економічного розвитку регіону у взаємодії з іншими регіонами.

Аналіз наведених визначень дає змогу зосередитись на дослідженні сутності поняття «конкурентоспроможність туристичного регіону». У сучасній економічній літературі, яка висвітлює питання регіональної економіки та територіального управління, визначенню поняття «конкурентоспроможність туристичного регіону» присвячена невелика кількість наукових робіт, в яких би були виділені різні аспекти досліджуваного поняття. Дослідження сутності поняття конкурентоспроможності туристичного регіону з точки зору економічного явища пропонує І. Гончарук. Під конкурентоспроможністю туристичного регіону дослідник розуміє динамічне явище, яке постійно варіюється під впливом різноманітних факторів та чинників [3]. Вважаємо за необхідне зробити наголос на тому, що конкурентоспроможність туристичного регіону формується у процесі виділення регіону як незалежного економічного суб'єкта конкурентних відносин та виступає фактором розвитку соціально-економічного стану регіону.

На нашу думку, термін «конкурентоспроможність туристичного регіону» доцільно розглядати через призму конкурентних переваг, характерних саме для туристичного аспекту, серед яких можна назвати наявність туристично-рекреаційних ресурсів та рівень доступу до них, географічне розташування. Важливо враховувати, що регіон може мати високий рівень загальної конкуренції, проте не бути конкурентоспроможним взагалі з точки зору туристичної привабливості.

Таким чином, можемо стверджувати, що рівень міжнародної конкурентоспроможності туристичного регіону визначають туристичний потенціал регіону, до якого входять природні та історико-культурні ресурси, та туристична інфраструктура з такими її елементами, як інвестиційне забезпечення, державне регулювання, екологічна безпека та інформаційне забезпечення туристів. Для більш повної характеристики вважаємо за необхідне розглянути кожен з індикаторів більш детально.

Туристичний потенціал регіону складається з природних та історико-культурних ресурсів. Історико-культурні об'єкти та природні ресурси є

важливими елементами під час формування туристичної привабливості регіону. За умов наявності великої кількості природних об'єктів, м'якого клімату, високої якості природних джерел привабливості регіону значно зростає. До історико-культурних об'єктів належать історичні, архітектурні пам'ятки, сучасні споруди тощо.

Під туристичною інфраструктурою розуміється матеріально-технічна база в регіоні. До неї входять готельні комплекси, які вже існують, або нові комплекси, що забезпечують туристів житлом на визначений період часу. Основною складовою матеріально-технічної бази туризму є засоби розміщення туристів, які забезпечують їх тимчасовим житлом і надають побутові та інші послуги під час подорожі.

Інвестиційне забезпечення передбачає наявність всіх чинників, які здійснюють інвестиційний процес, а саме умов, ресурсів та заходів. Інвестування галузі туризму передбачає сукупність умов, ресурсів і заходів, необхідних для здійснення інвестиційного процесу.

Основу державного регулювання туризму становить нормативно-правова база, яка повинна відповідати сучасним тенденціям розвитку туристичної індустрії, а саме забезпечувати урахування особливостей її функціонування, глибоке проникнення в сутність проблем та цілеспрямовану комплексну туристичну політику держави.

Екологічна безпека є одним із найважливіших елементів міжнародної конкурентоспроможності туристичного регіону. Екологічна безпека підтримує та забезпечує екологічний баланс у навколишньому середовищі. Вона виявляється у захисті інтересів людини та природи від реальних чи потенційних загроз, які можуть бути спровоковані антропогенними та природними умовами.

Інформаційне забезпечення посідає важливе місце у формуванні міжнародної конкурентоспроможності туристичного регіону. Адже від того, наскільки якісною та доступною буде інформація про принади регіону, залежить кількість туристів, які захочуть відвідати цю територію. Отже, основними індикаторами підвищення міжнародної конкурентоспроможності туристичного регіону є туристичний потенціал та туристична інфраструктура.

Конкурентні переваги міжнародного туристичного регіону виражені в здатності володіння деякими можливостями, які дають змогу протистояти конкурентам, а також перевершувати їх (конкурентів) за іншим фактором за досліджуваний період часу. Конкурентні переваги формуються за рахунок внутрішніх та зовнішніх факторів впливу на міжнародну конкурентоспроможність туристичного регіону.

Найбільш повно із наявних трактувань поняття «фактор» щодо вивчення міжрегіональної конкуренції відображають два визначення, одне з яких характеризує фактор як «джерело впливу на систему, що відбивається на значенні змінних моделі цієї системи [4], інше – як «причину, рушійну силу будь-якого процесу, що визначає його характер або окремі його риси» [1]. Перше визначення характеризує вплив фактору на стан тієї системи, по відношенню до якої він діє. Друге розглядає фактор в контексті причинно-наслідкового зв'язку ланцюжка змін в системі, спричинених його впливом. Виходячи з цих двох трактувань, можна зробити висновок, що в нашому випадку, коли поставлено завдання виявити й обґрунтувати фактори міжнародної конкурентоспроможності туристичного регіону.

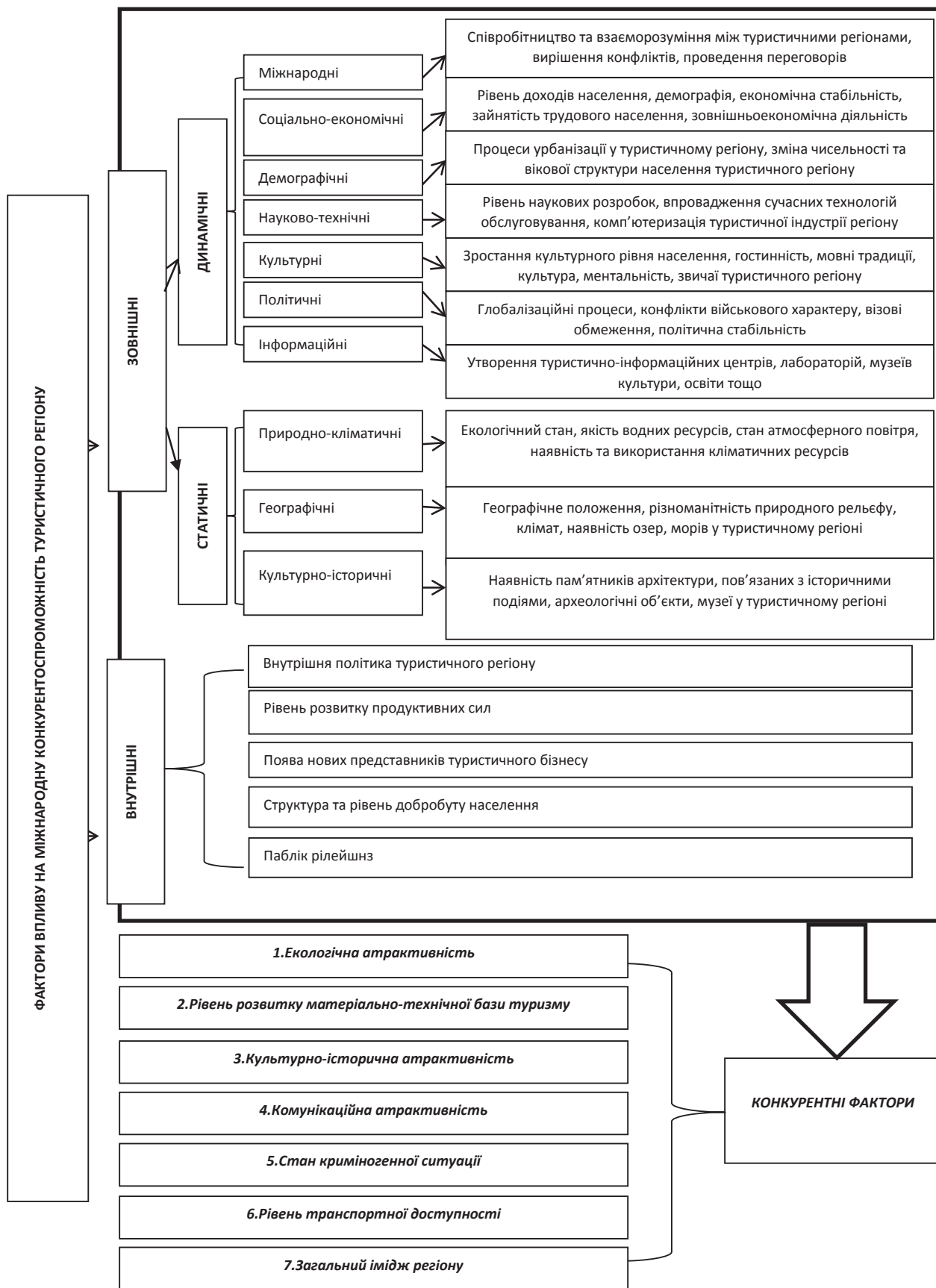

Рис. 1. Фактори впливу на міжнародну конкурентоспроможність туристичних регіонів

тичного регіону, до них повинні пред'являтися дві основні вимоги, а саме вирішальний вплив фактору на зміну стану регіональної системи та його здатність служити стимулом і одночасно мотивом міжрегіональної конкуренції, що визначає її характер [143, с. 291]. Фактори конкурентоспроможності туристичного регіону можуть бути перетворені на конкурентні переваги туристичного регіону. Для кожного туристичного регіону джерела конкурентоспроможності та фактори, що на них впливають, можуть бути загальними або індивідуальними та визначатися природно-кліматичними умовами, територіальним розташуванням, наявністю туристичних об'єктів, їх якістю тощо. Виявлення джерел і факторів конкурентоспроможності туристичного регіону дає змогу ефективно поєднувати їх і використовувати для формування конкурентоспроможності регіону загалом. На основі проведеного дослідження розроблено схему основних факторів впливу на міжнародну конкурентоспроможність туристичних регіонів з урахуванням складної просторової структури світового господарства. Запропоновано систематизацію факторів впливу на рівень розвитку міжнародної конкурентоспроможності туристичного регіону шляхом їх поділу на зовнішні та внутрішні фактори впливу. Зовнішні фактори впливають на туристичний регіон за допомогою зовнішнього оточення, а їх інтенсивність не залежить від внутрішніх процесів. Зовнішні фактори поділяються на дві групи, а саме статичні та динамічні (рис. 1). Також на підставі вищезгаданої систематизації факторів автором сформовано та включено до схеми 7 блоків конкурентних факторів, які безпосередньо впливають на рівень розвитку міжнародної конкурентоспроможності туристичного регіону. У подальшому дослідженні вважаємо доцільним спиратися на зазначені автором 7 блоків конкурентних факторів. Зосередимо свою увагу на кожному з наведених факторів.

Для природно-кліматичних факторів характерні використання природних та кліматичних ресурсів регіону, слідкування за якістю водних ресурсів та станом атмосферного повітря. Важливий вплив на конкурентоспроможність туристичного регіону мають географічні фактори, бо вони відіграють важливу роль у формуванні подорожі та вибору маршруту поїздки, а також впливають на економічну ефективність туристичної індустрії.

Що стосується культурно-історичних факторів, то вони виражені наявністю культурних, архітектурних пам'яток історії, матеріальної та духовної культури, галерей та музеїв, виставкових центрів. Для міжнародних факторів є характерним посилення процесів глобалізації світового господарства, міжнародного співробітництва та вирішення міжнародних конфліктів шляхом проведення переговорів. Соціально-економічні фактори характеризуються економічним станом розвитку регіону, рівнем заробітної плати населення, насиченістю регіону товарами та послугами.

Демографічні фактори визначаються формуванням життєвих умов, які впливають на зміну загальної кількості населення, а також збільшення тривалості життя, що приводить до активізації подорожей за рахунок збільшення вільного часу у населення. Науково-технічні фактори характеризують дії, які пов'язані з розвитком науки та техніки, інноваційною діяльністю, реалізацією інновацій та технологічними змінами, що приводять до модернізації матеріально-технічної та транспортної інфраструктури. Вплив

культурних факторів відбувається через зростання серед населення культурної обізнаності, яка має прояв у бажанні подорожувати та знайомитися з закордонними культурними цінностями та традиціями.

Необхідною умовою, що визначає стабільність та належне функціонування туристичних регіонів, є політична стабільність. Під час загострення міжнародних питань нерідко виникають конфлікти, які негативно впливають на кількість зарубіжних туристів в регіоні. Інформаційні фактори характеризуються наявністю інформаційних центрів з туризму, музеїв, культурних та освітніх закладів, що мають на меті інформувати подорожуючих про наявні туристичні переваги та історико-культурні пам'ятки.

Запропонована систематизація дає змогу наголосити на тому, що зовнішні фактори впливають на конкурентоспроможність туристичних мега- та макрорегіонів. Цей вплив відбувається перш за все за допомогою соціально-економічних, демографічних та міжнародних змін.

Фактори внутрішнього впливу виявляють себе безпосередньо у сфері туризму та мають свою специфіку. Щодо внутрішніх факторів впливу на конкурентоспроможність туристичного регіону, то, на наш погляд, вони є більш доречними під час розгляду їх на рівні мікрорегіону. Отже, матеріально-технічні фактори посідають одне з найважливіших місць у туристичній індустрії мікрорегіону. Ключовими з них є розвиток засобів розміщення, транспортного обслуговування, рекреаційної сфери, функціонування підприємств харчування, роздрібна торгівля товарами та послугами туристичної сфери. До наступних елементів, з яких складаються внутрішні фактори, відноситься внутрішня політика туристичного регіону, яка полягає у координуванні та підтримці малого та середнього підприємництва, а також в організації екскурсійної діяльності.

За досить позитивного рівня розвитку продуктивних сил туристичного регіону відбувається прискорення соціальних та культурних, а також урбанізаційних процесів, відбувається підвищення привабливості туристичного регіону за рахунок відновлення культурних цінностей та традицій, які характерні для регіону.

Поява нових представників туристичного бізнесу відбувається за рахунок створення належних умов для функціонування підприємств туристичної діяльності, які пропонують різні туристичні послуги.

Структура та рівень добробуту населення знаходять свій прояв у збільшенні індивідуального туризму, а також можливості подорожувати за рахунок держави та громадських організацій за рахунок отримання пільг та знижок на туристичні послуги. Одним з ефективних елементів внутрішніх факторів є зростання значення засобів масової інформації та зв'язків з громадськістю, які беруть на себе зобов'язання просування та реалізації туристичних товарів та послуг.

Зазначені конкурентні фактори відображають потенційні можливості туристичного регіону та ефективність його функціонування порівняно з іншими туристичними регіонами у конкурентному середовищі, а також відображають формування конкурентних переваг туристичних регіонів з позиції наявності в них індикаторів туристичної атрактивності як складових конкурентоспроможності. Конкурентні фактори диференційовані за 7 блоками показників, які відображають туристичні

тичну конкурентоспроможність регіону загалом або країн зокрема. Сформована система показників дає змогу створювати конкурентні переваги туристичних регіонів шляхом адекватної оцінки рівня конкурентоспроможності туристичного регіону, визначення стану розвитку туристичної індустрії у регіоні та можливості адаптації туристичного регіону до ринкових відносин в сучасних глобалізаційних умовах конкуренції.

Наведена систематизація конкурентних факторів дасть змогу досягти та забезпечити на підставі використання конкурентних переваг туристичного регіону високий рівень та якість життя населення, ефективне використання наявного туристичного та економічного потенціалу регіону, створення гідних умов для життєдіяльності людини, поліпшення природних та екологічних факторів впливу на навколишнє середовище туристичного регіону.

Висновки. Отже, фактори міжнародної конкурентоспроможності туристичного регіону харак-

теризують стан конкурентних переваг туристичного регіону, які створюють для цього регіону деяку перевагу порівняно з іншими територіальними утвореннями. Урахування складної просторової структури світового господарства дало змогу виділити такі фактори впливу на міжнародну конкурентоспроможність туристичного регіону, як внутрішні та зовнішні. В структурі останніх розрізняють статичні та динамічні фактори. Всі фактори впливу на міжнародну конкурентоспроможність туристичного регіону можуть бути перетворені на конкурентні переваги туристичного регіону. Всі фактори в сукупності обумовлюють особливості подальшого розвитку міжнародної конкурентоспроможності туристичного регіону та мають бути враховані під час його оцінювання. В такому випадку наведені особливості, які характеризують поняття «конкурентоспроможність туристичного регіону», мають бути враховані під час розроблення підходів до його оцінки.

Список використаних джерел:

1. Большой энциклопедический словарь / отв. ред. И. Лапина. – М.: АСТ, 2003. – 1248 с.
2. Брикова І. Детермінанти міжнародної конкурентоспроможності національних регіонів у глобальному економічному просторі / І. Брикова // Міжнародна економічна політика. – 2007. – № 2 (7). – С. 5–33.
3. Гончарук Т. Конкуренція і конкурентоспроможність: зміст і розвиток в перехідній економіці / Т. Гончарук. – Суми: ВВП Мрія-1 ЛТД, УАБС, 2003. – 60 с.
4. Лопатников Л. Экономико-математический словарь: словарь современной экономической науки / Л. Лопатников. – 5-е изд., перераб. и доп. – М.: Дело, 2003. – 520 с.
5. Музиченко-Козловська О. Економічне оцінювання та регулювання туристичної привабливості території: дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.02.03 «Організація управління, планування і регулювання економікою» / О. Музиченко-Козловська; Національна академія наук України, Ін-т регіональних досліджень. – Львів, 2014. – 197 арк.
6. Нечай О. Оцінка конкурентоспроможності регіону / О. Нечай // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. – 2010. – Т. 3. – С. 179–184.

Осипенко К. В.

Мариупольский государственный университет

ФАКТОРЫ РАЗВИТИЯ МЕЖДУНАРОДНОЙ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ТУРИСТИЧЕСКИХ РЕГИОНОВ МИРА

Резюме

В статье проанализирована и теоретически обоснована сущность туристического региона. Углублено и уточнено определение понятия международного туристического региона с учетом процессов глобализации и регионализации мирового хозяйства. Систематизированы факторы, влияющие на международную конкурентоспособность туристических регионов мира.

Ключові слова: фактор, туристичний потенціал, конкурентні переваги, конкурентоспроможність регіону, конкурентоспроможність міжнародного туристичного регіону.

Osypenko K. V.

Mariupol State University

FACTORS OF THE DEVELOPMENT OF INTERNATIONAL COMPETITIVENESS OF TOURISTIC REGIONS OF THE WORLD

Summary

In the article, the essence of tourism region is analysed and theoretically substantiated. Deepened and clarified the definition of an international tourist region in the light of globalization and regionalization of the world economy. Systematized factors that affect the international competitiveness of tourist regions.

Key words: factor, tourism potential, competitive advantages, competitiveness of the region's competitiveness in international tourist region.